

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење овог закона је члан 97. став 1. тачка 6) Устава Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 98/06 и 115/21), којим је, између осталог, предвиђено да Република Србија уређује и обезбеђује, јединствено тржиште, правни положај привредних субјеката и систем обављања појединих привредних и других делатности.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

У обављању трговине на тржишту Републике Србије постоје значајне неравнотеже у преговарачкој моћи, пре свега у односима са пољопривредним произвођачима и малим добављачима. Због изражене неравнотеже, слабије стране су често биле изложене трговачким праксама које су доводиле до угрожавања њиховог пословања.

Такве праксе су укључивале кашњење у плаћањима, једнострано мењање уговорних услова, враћање непродате робе без накнаде, као и наметање различитих врста накнада које нису биле јасно уговорене, често ни оправдане. Последице наведеног негативно се одражавају на домаћу, пре свега, пољопривредну производњу.

У циљу осигурања поштенијих и транспарентнијих пословних односа било је нужно законски уредити правила понашања у трговинским односима и заштити слабију уговорну страну на један свеобухватан начин. Закон о трговачким праксама доноси се први пут у Републици Србији ради успостављања јасног, свеобухватног и ефикасног правног оквира за спречавање понашања на тржишту која нарушавају принципе поштене конкуренције и равноправности учесника у обављању трговине.

Осим тога, овај закон представља корак ка усклађивању законодавства Републике Србије са правним тековинама Европске уније, односно са Директивом 633/2019/ЕУ Европског парламента и Савета о непоштем трговачким праксама у пословним односима између пословних субјеката у ланцу снабдевања пољопривредним и прехрамбеним производима.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА И ПОЈЕДИНИХ РЕШЕЊА

Чланом 1. уређује се предмет овог закона.

Чланом 2. дефинисана је примена закона и однос према другим законима. Прописано је да се закон примењује на односе између снабдевача и купца који обављају трговину одређеним производима. Коначну листу производа на које се примењују закона дефинисаће Влада подзаконским актом.

Чланом 3. прописана је обавезна писана форма уговора између купца и снабдевача, као и забрана употребе неодређених и условних уговорних одредби које омогућавају једнострано и накнадно утврђивање финансијских обавеза.

Прописује се да уговорне обавезе, погодности, накнаде и новчане казне морају бити јасно, мерљиво и недвосмислено одређене, било у фиксном износу, проценту или на основу унапред утврђене и непроменљиве методологије обрачуна, како би се обезбедила транспарентност и правна сигурност страна у уговору.

Посебно се уређује обавеза издавања рачуноводствених исправа и доставница у случају авансног плаћања за будући род, без обзира на облик аванса, при чему се аванс у натури исказује у новчаном еквиваленту по фер тржишној вредности у тренутку давања.

Циљ овог члана је спречавање злоупотреба, повећање транспарентности и јачање заштите снабдевача у уговорним односима у промету пољопривредних производа.

Чланом 4. дефинише се појам непоштених трговачких пракси као поступања која, услед изражене неравнотеже преговарачке моћи између снабдевача и купаца, доводе до одступања од добрих пословних обичаја, несразмерног преношења економског ризика и значајне неравнотеже у правима и обавезама уговорних страна.

Да би се обезбедила правна сигурност и предвидљивост примене закона, прописују се критеријуми за претпоставку постојања значајне преговарачке моћи, засновани на висини укупног годишњег прихода снабдевача и купца, уз могућност да се таква моћ утврди и у другим случајевима када снабдевач учини вероватним њено постојање.

Чланом се додатно уређује начин утврђивања годишњег прихода, укључујући приходе повезаних лица и обједињене приходе удружених учесника на тржишту, као и овлашћење Комисије да приход утврди на основу расположивих и релевантних података у случајевима када га није могуће поуздано утврдити.

Такође, прописује се овлашћење Комисије да упутством ближе уреди појам значајне преговарачке моћи.

Чланом 5. уводи се забрана трговачких пракси, које могу бити апсолутно или условно забрањене, при чему купац у случају условне забране може доказати супротно.

Чланом 6. уводи се такозвана „црна листа“ непоштених трговачких пракси које су увек забрањене.

Чланом 7. уводи се „сива листа“ трговачких пракси, односно условно забрањених пракси које постоје ако купац захтева или наплаћује од снабдевача накнаде или условљава одређене радње без објективне и унапред договорене основе.

Чланом 8. забрањује се свака комерцијална одмазда или претња одмаздом коју купац упућује снабдевачу који остварује своја уговорена права, укључујући излиставање производа, смањење поруџбина, обуставу услуга и друге облике одмазде. Оваква пракса се сматра посебно тешком непоштеном трговачком праксом.

Члановима 9-12. прописана је надлежност Комисије за заштиту конкуренције, као самосталне и независне организације, за спровођење овог закона.

Члановима 13 – 35. прописан је поступак пред Комисијом за заштиту конкуренције који се спроводи се према одредбама општег управног поступка, уз специфичности прописане овим законом. Странка у поступку је лице које поседује значајну преговарачку моћ и против кога је покренут поступак, а заинтересовано лице је лице погођено непоштеном праксом, са правом да доставља доказе, даје изјаве и користи стручног помагача.

Закон први пут уводи институцију узбуњивача као физичког лица које достави одлучујуће доказе о непоштеној трговачкој пракси. Узбуњивачу се обезбеђује новчана награда у висини од 10% износа мере заштите, као и заштита идентитета у поступку, чиме се стимулише откривање неправилности и штити од одмазде. Право на награду има само лице које није учествовало у извршењу или подстицању непоштене праксе. Лажне пријаве или намера манипулисањем доказима искључују право на награду и заштиту идентитета.

Члановима 36. и 37. уређује се заштита поверљивих података и идентитета узбуњивача у поступку пред Комисијом. Подаци који представљају пословну тајну или осетљиве информације сматрају се заштићеним и њихово откривање може нанети штету или ометати поступак. Узбуњивач увек има право на заштиту идентитета, ради спречавања могуће пословне одмазде. Комисија доноси решење о заштити без одлагања, а при објави аката на интернету изоставља се садржај који је заштићен законом.

Члановима 38. и 39. прописује се овлашћење Комисије да спроводи посебне секторске анализе снабдевања конкретних производа ради праћења тржишта и примене овог закона.

Комисија може спровести анализу по сопственој иницијативи или на предлог министарства надлежног за трговину, а извештај се доставља на коментар министарству и објављује јавности. Учесници на тржишту, удружења и органи државне управе дужни су да доставе тражене податке, а овлашћено службено лице може узимати изјаве, прикупљати документа и наредити доставу података уз могућу примену мера у случају непоступања.

Члан 40. уређује обавезу државних органа и организација да сарађују са Комисијом, достављају тражене податке, исправе или образложења и омогућавају ефикасно спровођење надзора и анализа у вези са трговачким праксама. Нарочито се истиче обавеза статистичких, пореских, царинских органа, локалних самоуправа, привредних комора и других јавних органа. У случају непоступања, Комисија може обавестити надлежни орган за надзор или јавност, а подаци се могу делити трећим лицима уз сагласност. Државни органи и организације не могу наплаћивати накнаду за сарадњу.

Такође, овим чланом је прописано да уколико надлежни инспектор приликом вршења инспекцијског надзора дође до инфорација у вези са непоштеним праксама дужан је да о томе обавести Комисију и достави расположиву документацију.

Чланови 41–47. уређују систем управних мера које Комисија може да примени у поступку испитивања непоштених трговачких пракси. Циљ мера је превенција, отклањање последица и одвраћање од будућих непоштених радњи.

Чланови 48. и 49. уређују финансијске и временске аспекте поступка Комисије, обезбеђујући правну сигурност и јасна правила за учеснике на тржишту.

Чланом 50. уређује се обавеза Савета Комисије да усваја годишњи извештај о непоштеним трговачким праксама до 1. марта текуће године за претходну годину. Извештај садржи податке о броју поднетих иницијатива, пријава и приговора, броју покренутих и окончаних поступака, кратак опис сваког окончаног поступка, преглед најчешћих непоштених трговачких пракси, као и листу учесника на тржишту за које је утврђено да су примењивали непоштене праксе. Подаци у извештају објављују се на интернет страници Комисије, уз поштовање захтева заштите података, чиме се обезбеђује транспарентност рада Комисије и информисање јавности о стању на тржишту.

Чланом 51. уређује се обавеза министарства надлежног за послове трговине да спроводи периодичну оцену политике спречавања непоштених трговачких пракси (анализа стања). Ова анализа обухвата процену делотворности мера спроведених на националном нивоу, ефикасност сарадње државних органа, спровођење прописа, као и препоруке за унапређење политика. Спровођење анализе најмање једном у три године омогућава процену постигнутих резултата и доношење мера за побољшање система заштите тржишта од непоштених трговачких пракси.

Чланом 52. уређује се обавеза израде прегледа финансијских елемената уговора, који обухватају цену, погодности, накнаде, новчане казне и друге уговорене новчане обавезе и издатке. Преглед може бити интегрисан као посебан члан у уговору, приложен као додатак или као засебан документ уколико постоји више уговора који регулишу исте производе. Циљ ове обавезе је да се обезбеди прецизна, јасна и недвосмислена евиденција свих финансијских елемената уговора, као и правног основа и важећег ценовника за њихову примену. Свака измена или допуна уговора која утиче на било који финансијски елемент подразумева и обавезу ажурирања прегледа, чиме се обезбеђује континуирана тачност и усаглашеност података.

Члановима 53. и 54. уређује се инспекцијски надзор над спровођењем одредби закона, посебно члана 3. и члана 52. Министарство надлежно за послове трговине врши надзор преко тржишних инспектора, који у свом раду користе овлашћења и дужности прописане законом о трговини.

Члан 55. уводи казнене одредбе за случајеве непоштовања одредби закона.

Члан 56. предвиђа судску контролу коначних решења Комисије о непоштеним трговачким праксама. Странка може покренути управни спор у року од 30 дана од достављања решења, али подношење тужбе не одлаже његово извршење. Суд у управном спору може одлучивати ако је природа ствари таква да је могуће и ако је чињенично стање поуздано утврђено.

Члан 57. уређује финансирање рада Комисије, привремено финансирање до усвајања плана и начин распореда средстава. При евентуалном суфициту, разлика се уплаћује у буџет Републике Србије.

Члан 58. прописује обавезу свих учесника да ускладе своје опште услове, уговоре, интерне смернице и праксу са законом у року од четири месеца од ступања на снагу.

Чланом 59. Нацрта закона прописује се ступање на снагу и почетак примене.

IV. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА

За спровођење овог закона нису потребна додатна средства у буџету Републике Србије јер ће се послови надзора и примене закона обављати у оквиру постојећих надлежности и кадровских капацитета надлежних органа.